

Macha alebo súženia Ulsteruⁱ

Miroslava Gavurová, Filozofická fakulta PU, mgskola@gmail.com

Názov Emhain Machaⁱⁱ, pevnosť Navan v grófstve Armagh, sa dá preložiť ako Machine dvojčatá a strašný príbeh o ich narodení vysvetľuje, prečo kedysi, keď bol Ulsterⁱⁱⁱ v nebezpečenstve, trpeli ľudia takými hroznými bolesťami. Naše rozprávanie sa začína v odľahlej časti Ulsteru, v srdci Piktišskej oblasti, niekde na sever od dnešnej Ballymeny a južne od Ballymoney. Istý bohatý sedliak žil v divočine sám a ďaleko od ostatných; napriek tomu sa mu darilo a žena mu porodila mnoho synov, ktorí mu pomáhali na gazdovstve. No kým boli ešte niektorí synovia veľmi malí, Crunnchu ovdovel. Ale neoženil sa znovu a žil sám.

Jedného dňa, keď po jedle oddychoval na posteli, podišla k nemu krásna mladá žena, so svižnými a ladvými pohybmi, oblečená v nádhere toho najjemnejšieho hodvábu. Nič mu nepovedala, ale hneď sa zohla k pahrebe a začala rozkladať oheň. Celý deň bez slova chodila po dome, večer našla miskú na miesenie cesta a sito na múku a upiekla chlieb. Pripravila pre domácich aj mäso a nasýtila mužov. Keď sa zvečerilo, zobrala džbány na mlieko a šla do maštale. Keď sa s plnými džbánmi vracala do domu, otočila sa na prahu doprava, aby to rodine a domu prinieslo šťastie, a potom si sadla na stoličku ku Crunnchuovi. Keď muži a chlapi išli spať, najprv počkala a ohradila oheň, potom sa znova otočila doprava, ľahla si do postele ku Crunnchuovi a ľahkým dotykom ho zobudila.

Takto robila, žila s ním a starala sa oňho, až kým neotehotnela. V tom čase ľudia v Ulsteri usporadúvali veľkolepé stretnutia alebo jarmoky, ktoré volali „aonach“. Všetci sa na nich schádzali, aby oslávili svoju svornosť a jednotu, lebo slovo „aonach“ je odvodené od slova „aon“, čo znamená „jeden“. Aj Crunnchu sa rozhodol ísť na jarmok tak ako ostatní, hoci jeho žena bola tehotná.

„Nikam nechod“, povedala mu žena, ktorá sa, ako zistil, volala Macha^{iv}. „Nechod“, povedala, „lebo keď pôjdeš, každému prezradíš, kto som, a to bude náš koniec.“

„Sľubujem“, povedal, „že ťa nespomeniem ani o tebe nebudem nikomu rozprávať.“

A tak sa Crunnchu vydal na cestu. Na jarmoku bolo množstvo ľudí na koňoch a kočiaroch a nad davom viali vlajky. Všetci boli oblečení do najžiarivejších šiat – modrých, oranžových, červených a zelených. Usporadúvali sa súťaže a hry od výmyslu sveta: dostihy, hádzanie kociek, vrh oštepom, slávnostné prehliadky, výstavy, sprievody. Keď uprostred popoludnia jarmok vrcholil, postavili pred zástup kráľovský koč a kone. Kráľ vyzval všetkých jazdcov, aby pretekali s jeho družinou, ale jeho záprah porazil každého, kto sa do súboja prihlásil. Bardi a básnici recitovali chválospevy na kráľa, so smrteľnou vážnosťou opisovali jeho udatnosť a hrdinstvo, vychvaľovali víťazstvá jeho záprahu. Crunnchu to všetko počúval a zmocňoval sa ho nepokoj, lebo vedel, že jeho žena je lepšia než ktokoľvek alebo čokoľvek na tom mieste. Nakoniec to už nevydržal a vyhrklo z neho:

„Moja žena Macha beží rýchlejšie než kráľovské kone.“

„Chyťte ho a hoďte do žalára“, povedal kráľ, „a privedte jeho ženu, aby sme zistili, či je naozaj taká rýchla, ako o nej vraví.“

Všetci sa smiali. Ale kráľ bol neúprosný a neustúpil. Vyslali teda poslov. Keď sa poslovia dostali do Crunnchuovho domu na samote, Macha už vedela, že je zle.

„Prišli sme“, povedal jeden z nich, „aby sme ti dovolili vyslobodiť si manželku zo žalára. Uvrhli sme ho tam, lebo sa chvastal, že bežíš rýchlejšie než kráľovský záprah.“

„To je strašné“, povedala Macha. „Čakám dieťa a čo nevidieť porodím. Bolo od neho pochabé, že to povedal.“

„Máš pravdu,“ riekol posol, „ale ak nebudeš pretekať, zomrie.“

„Nech sa stane, čo sa má stať,“ odpovedala mu.

Keď prišla na jarmok, všetci sa na ňu uprene dívali.

„Nerobíte dobre, že hľadáte na ženu v mojom stave. Nemala by som tu byť. Nemôžem pretekať v pôrodných bolestiach.“

„Nuž,“ povedal kráľ a otočil sa dozadu k skupine smejúcich sa mužov, „kto pôjde a poreže sedliaka na kusy? Bud' ty budeš pretekať, alebo on zomrie.“

„Len počkajte, hoc aj chvíľočku, kým neporodím, čo je v mojom lone,“ povedala Macha.

„Nie, pobežíš teraz, okamžite,“ povedal kráľ.

„Vy a váš rod to bude naveky ľutovať,“ povedala. „Vaša hanba bude trvať deväť pokolení. Dobre, prived'te kone a postavte ich ku mne.“

A oni to urobili. Priviedli kone a preteky sa začali. Macha utekala tak rýchlo, že na koniec trate dobiehala s dostatočným predstihom pred cválajúcimi koňmi. Potom sa zrútila, zvíjala sa na zemi a kričala od bolesti. Tam na tom mieste sa jej narodilo dievča a chlapec, a podľa tých dvoch nazvali to miesto Emhain Macha, „Machine dvojčatá“. Keď žena v bolestiach kričala, mužov, ktorí pri nej ticho a zahanbene stáli a prizerali sa, opustila všetka sila. Žena prehovorila:

„Hanba vám za to, čo ste vykonali. Keď pre Ulster nastanú ťažké časy, všetci zoslabnete ako žena, ktorej čas nadišiel. A takými zostanete tak dlho ako žena, kým neporodí, päť dní a štyri noci. A táto kliatba potrvá deväť pokolení.“

A tak sa aj stalo. Takže keď Medhbh z Connachtu^v zaútočila na Ulster, aby odniesla býka z Cooley^{vi}, všetkých mužov postihla táto ochabnutosť, všetkých okrem Cú Chulainna^{vii}, obrancu severu, lebo on bol Brit, a teda nie jeden z mužov Ulsteru.

(Toto prerozprávania je založené na texte *Noíden Ulad*, zapísanom v *Žltej knihe Lecanu*, ktorá sa uchováva v Trinity College v Dubline a v ďalších rukopisoch.)

Poznámky:

ⁱ Preklad je súčasťou pripravovanej *Malej knihy írskych mýtov*.

ⁱⁱ **Emhain Macha** – známa aj ako Navan Fort, pevnosť Navan v severoírskom grófstve Armagh. V írskej mytológii bola hlavným mestom Ulaidov, podľa ktorých je aj pomenovaná provincia Ulster. Traduje sa, že Emhain Machu založila bohyňa Macha v 5. – 7. st. p. n. l. Emhain Macha nie je pevnosťou v pravom zmysle slova, skôr starovekým kultovým miestom, na ktorom sa pravdepodobne konali pohanské rituály a slávnosti.

ⁱⁱⁱ **Ulster** – jedna zo štyroch provincií Írska; šesť z jej deviatich grófstiev tvorí územie Severného Írska, zvyšné patria do Írskej republiky.

^{iv} **Macha** – Macha bola bohyňou starovekého Írska, ktorú spájali s koňmi, vojnami a nezávislosťou. V írskej mytológii sa objavuje niekoľko postáv s týmto menom, všetky sa odvodzujú od tohto božstva. V tomto mýte je Macha dcérou Sainritha mac Imbaitha a jej kliatba mala postihnúť všetkých mužov Ulsteru vtedy, keď ich bude Ulster najviac potrebovať.

^v **Medhbh z Connachtu** – kráľovná Connachtu, ktorá so svojou armádou a manželom Ailillom zaútočila na Ulster, aby sa zmocnila plemenného býka *Donna Cúailngea*

^{vi} **Donn Cúailnge** – hnedý býk z Cooley, výnimočne plodný býk, kvôli ktorému sa uskutočnilo *Táin Bó Cuailnge*, Zahnanie dobytky z Cooley. Podľa legendy bol býk pôvodne pastierom svíň, ktorý sa pobil s iným pastierom. Obaja počas boja niekoľkokrát zmenili svoju ľudskú i zvieraciu podobu, až sa nakoniec stali červíkmi. Zožrali ich dve kravy a z nich sa potom zrodili dva býky, *Donn Cúailnge* a *Finnbhennach*.

^{vii} **Cú Chulainn** – mladík, ktorý sa pôvodne volal Sétanta. Keď ako dieťa zabil v sebaobrane zúrivého psa kováča Culanna, nazvali ho Cú Chulainn – Culannov poľovnícky pes. Slávu si získal aj tým, že ako sedemnásťročný sám porazil armádu kráľovnej Medb z Connachtu a zachránil Ulster. Kvôli jeho slávnym skutkom, ale krátkemu životu ho prirovnávajú ku gréckemu Achillovi.